

דף קכא.

נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם
סוף אשתו אסרה, אמר ר"מ וכו'

א] בענין מן הארכובה ולמעלה דתנשא, אי ר"ל מיד או אחר י"ב חודש.

א. הרמב"ן והרשב"א והריטב"א כתבו דהא דמן הארכובה ולמעלה משיאין את אשתו היינו לאחר י"ב חודש דטריפה אינה חיה י"ב חודש, וכן נפסק בשו"ע (סי' י"ז סעיף ל"ב). וכתב הב"ש (סקצ"ז) דאע"ג דשונה דין טריפת אדם מטריפת בהמה מ"מ טריפה כי האי קים להו לחז"ל דלא חיה יותר מ"ב חודש כמו טריפת בהמה.

ב. אמנם הפוסקים דייקו מהרי"ף והרמב"ם שסתמו הדברים דמתירין אותה מיד, ופי' הטעם דמים מרזו מכה ומחזקו ובודאי ימות מיד ואין כאן שיעור י"ב חודש כטריפה בכה"ג. אמנם בחזו"א (סי' כ"ז) כתב להיפוך דבזממה"ז היא אסורה לעולם כיון דהרופאים מנתחים וחיים, וכן כל טריפות שבזמננו יש להם רפואה ואין מעידין על הטריפה להתיר אשתו.

ב] בענין מ"ט החמירו חז"ל בטבע במים שאין להם סוף שאשתו תהא אסורה.

א. נחלקו תנאי במי שנטבע במים והמתינו כפי הזמן שתצא נפשו האם אשתו מותרת, ובמים שאין להם סוף [דא"א לראות מארבע רוחותיו של הים] לכ"כ היא אסורה, ובמים שיש להם נחלקו דלר"מ היא אסורה ולר' יוסי וחכמים היא מותרת.

ב. [א] החשש: והטעם דבמים שאין להם סוף לכ"כ היא אסורה משום דחיישינן שמא עלה במקום רחוק ולא ראוהו:

ג. ובהא דחוששין לכך נאמר כמה אפשריות, דרש"י לעיל (דף קטו). פי' שמא צף תחת המים. ובגמ' מסופר עובדות האיך ניצולו כמה תנאים במים שאין להם סוף ועלו במקום רחוק, דיש שניצולו ע"י גל טורד' שהגלים טרדם עד שהקיאם ליבשה, ויש שניצולו ע"י דף של ספינה' ששטו על ידו עד מקומות רחוקים. ועוד מובא עוד אופן להנצל ע"י מחילה של דגים' שהדגים חוטטים סמוך לשפת הנהר ולפעמים אפשר ליכנס בה מתחת המים ולהגביה צוארו בתוכו למעלה מן המים כדפרש"י במעשה המובא בגמ'. והובא בפוסקים כמה נ"מ עפ"י הטעמים שחוששים במשאל"ס.

ד. בשו"ע (סי' י"ז סעיף ל"ב) נפסק דינא דמתני' דנפל לים אפילו טבע בים הגדול אין מעידין עליו שמת שמא יצא ממקום אחר. וכתב הבית שמואל (סקצ"ה) בשם הב"ח ומהרש"א דאם יש קרח על המים אז א"א לו לשוט למרחוק ויש להתיר.

ה. עוד מבואר בגמ' דאם הלכה האשה ונשאת בטעות בציור דמים שאין להם סוף הדין הוא דבדיעבד לא תצא, משום דהא דחיישינן במים שאין להם סוף שמא יצא בעלה ממקום רחוק הוא חששא דרבנן דאילו מעיקר דין תורה אזלינן בתר רובא ונקטינן שנטבע ומת, אלא דמשום חומר איסור אשת איש החמירו לחוש למיעוטא רק החמירו לכתחילה.

א. [ב] למה אין סומכין על רוב: הנה לאור מה שנתבאר דיש רוב למיתה ועל כן אם נשאת לא תצא, צ"ב מ"ט החמירו חז"ל שלא תנשא, ובעלמא אזלינן בתר רוב. ויש בזה חילוק תירוצים בתוס' והרא"ש והרבה דנו בדבריהם.

ב. דהתוס' לעיל (דף לו: ד"ה הא) יסדו דחיישינן למיעוט המצוי, והוכיחו כן מהא דמים שאין להם סוף דאשתו אסורה משום דיש מיעוט המצוי דנמלטים, ומבואר דהטעם שחששו חז"ל בכאן ולא סמכו על רוב הוא משום דהוי 'מיעוט המצוי'.

ג. אמנם תוס' בבכורות (דף כ:.) והרא"ש בפרקין כתבו שיטת ר"ת דק"ל להחמיר לומר 'סמוך מיעוטא לחזקה' אף כנגד רוב, והקשו מהא דלא תצא במשאל"ס דנימא סמוך חזקה אשת איש למיעוט דנמלטים, ותירצו דהוי מיעוט שאינו מצוי ולכן ל"ש סמוך מיעוטא לחזקה, ורק מחמת חומר דאשת איש החמירו [ולא בעצם וגם לא משום דהוי מצוי].

ד. ותמוה הסתירה האם הך מיעוט מצוי או לא, ואיך כתבו התוס' 'דלא תנשא לכתחילה' משום מיעוט המצוי, ובבכורות ד'לא תצא' משום מיעוט שאינו מצוי, וכבר העירו כמה גדולים בהסתירה [ובפרט הרא"ש שכתב הך שני דברים לעיל לו: וכאן].

ה. ובשו"ת חת"ס (אה"ע סי' צ"ב) כתב שיש לדחוק דהוי מצוי ואינו מצוי, ולכן החמירו קצת דהוי מקצת מצוי, אבל הקילו ג"כ דאינו מצוי מספיק. אמנם עוד תי' באופן נפלא דע"י דנשאת הוי לא מצוי כלל כיון דדייקא ומינסבא. ולכן לכתחילה אסרו משום המצוי, ובדיעבד התירו דאינו מצוי. וכע"ז באג"מ (אה"ע סי' מ"א) דחלוק נשאת דלא תצא דמקרי אינו מצוי.

ו. באבן ברורה הביא תי' עפ"י החלקת יואב שביאר הא דנמלטים הוי מצוי היינו משום דדנין כל הדורות יחד ומצוי שיהא איזה אחד דניצל במשך הדורות, אולם ה"מ לכתחילה, אבל בדיעבד דנין כל מקרה בפרטי ואז הוי שאינו מצוי.

ז. ובשו"ת רע"א (קמא סי' ק"ח) נקט דהוי פלוגתא בתוס' אי מים שאין להם סוף הוי מצוי ולכן החמירו, או דאינו מצוי כלל והחמירו משום חומרא דאשת איש, וכתב נ"מ כשלא שהו שיעור שתצא נפשם דמצוי יותר שניצל, דיהא תלוי לתוס' בבכורות דלא תצא משום דאינו מצוי כלל בכה"ג תהא תצא. אבל לתוס' ביבמות דהוי מיעוט המצוי אז גם זה שונה לה.

תוכן ענינים

- א. בענין נפל לים והעלו מן הארכובה ולמעלה.
- ב. בענין מ"ט אסרו חז"ל טבע במים שאל"ס.
- ג. בענין אי מתירין בתרי רובי.
- ד. בענין תענית אסתר אי צמו לילה ויום.

ג] ההוא צורבא מרבנן וכו' מבואר דאע"ג דיש רוב לגבי צורבא מרבנן [מדלא שמעו ממנו] מ"מ היא אסורה, והעירו סתירה מזה להיתר גדול בעגונות מכמה גדולי הפוסקים כשיש 'תרי רובי' דאז מתירין.

- א. נתבאר דאע"ג דמי שטבע במים שאין להם סוף עפ"י רוב מת, מ"מ חששו חז"ל למיעוט הנמלטים ולכתחילה לא תנשא.
- ב. המשכנות יעקב (בקה"י סי' ט"ו) הביא מרבו הגר"ח מוולאזין דאחד נפל מן הגשר להמים והיה שם קרח על פני המים, ותחילה נפל על הקרח ואח"כ נפל בתוך המים לתהום [דהיה איזה מקום פתוח מהקרח], ונשאל אי יש מקום להתיר אשתו.
- ג. והשיב הגר"ח להתיר משום 'תרי רובי', דהא יש רוב למיתה מעצם הנפילה מהגשר על הקרח [כעין נפילת בית הסקילה דרוב מתים ע"ש בארוכה], ואפילו ניחוש להמיעוט דלא מתים, הרי אח"כ נפל למים שאין להם סוף דרובם מתים, ונמצא דיש כאן ב' רובי ומעולם לא גזרו חז"ל בכה"ג, והביא דהסכים להיתירו כל חכמי ווילנא, וכך נהגו כמה מורי הוראה.
- ד. אמנם בפתחי תשובה (סי"ק קל"ג) הביא דבריו, והקשה עליו מסוגיין דצורבא מרבנן ע"י דליכא קול יש רוב שמת וכתבו התוס' דמ"מ לא התירו, והרי יש רוב של מים שאין להם סוף וגם רוב דצורבא מרבנן ואעפ"כ לא תנשא בהך תרי רובי.
- ה. הגר"ר יצחק אלחנן (עין יצחק אה"ע ח"ב סי' כ"ב, ועוד מקומות) כתב הך קולא דתרי רובי כמה פעמים, וכתב דאינו סתירה לתוס', דמצינו לגבי ספק ספיקא דהיכי דהוי ספק אחד בגופו ואחד בתערובת, אמרינן דבתחילה הספק אחד נאסר, ושוב אין להתירו ע"י עוד ספק דכבר נאסר מצד ספק הראשון, וכן בצירור דתוס' תחילה היה רק רוב אחד דנטבע במים שאין להם סוף דאשתו אסורה, ואחר כמה חדשים דלא נשמע ממנו אז נתוסף עוד רוב, אבל א"א להתיר על ידו כיון דנאסר כשהיה רק רוב אחד, אבל כשבאו התרי רובי בב"א דיש ב' סיבות שימות אז יש להתיר [וכן כשנדע תרי רובי בב"א].
- ו. בחזון איש (אה"ע סי' ל"א סק"ז) הביא קולא דתרי רובי, והביא קושית הפתחי תשובה מתוס' וכתב ליישב בטוב טעם וז"ל ויש לחלק דהנידון של קה"י איכא תרי רובא למיתה ובדברי תוס' חד רובא למיתה וחד רובא מעיד על המיתה, עכ"ל. אולם כתב דאין לנו לחדש במה שלא נזכר בגמ' ואין חילוק בין חד רובא לתרי רובא.

ד] כמה עובדות שהתירו גדולי הפוסקים עפ"י היתר ד'תרי רובי' (עגונה stories).

- א. בעין יצחק (ס) הביא עובדא מאמריקא דספינה בים נפל בה דליקה גדולה ובזמן מועט אחר זה נטבע הספינה ושהו העדים כשיעור שתצא נפשם ולא ניצל אף אחד מהם, והעידו שהיה קשה להנצל מהדליקה, מהו דין נשותיהם, והשיב דיש תרי רובי, א' דרובם נשרפו, ורק צריכין לחוש למיעוט הנמלטים שנפלו להים, ב' הרי רוב טובעים במים שאל"ס.
- ב. וכן ביביע אומר (ח"י) בקריסת מגדלי התאומים (twin towers) כתב דיש תרי רובי א' דהוי ככבשן האש דרוב מתים, ב' ופילו לא מת ע"י האש הא היה מפולת אח"כ ע"י שנפלו על כמה אלפים בני אדם [אולם רק כשברור שהיה שם].
- ג. וכן במעשה דאחד נטבע בחוף והיה שם גם כרישים (sharks) והתיר בתרי רובי א' מים שאין להם סוף, ב' והכרישים.
- ד. בהר צבי (אה"ע סי' ס"ד, בתוספת ביאור מהגר"ר יוסף כהן אות ז') כתב דיש להתיר כמה עגונות מהשואה (the holocaust) ע"י היתירא דתרי רובי, דהא רוב הנכנסים לאושוויץ או להג'טו וכו' מתים ורק מיעוטא נמלטים, והרי יש עוד רוב דאילו היה קיים היה מודיע לביתו וכמשי"כ החת"ס (אה"ע סי' מ"ח) וא"כ בצירוף התרי רובי יש להתיר כמשי"כ הפוסקים, ועיין אג"מ (אה"ע ח"א סי' מ"ג) שצירף ב' רובי אלו להתיר נשות הרוגי השואה.
- ה. בהר צבי דן מהו באמת טעם ההיתר דתרי רובי, הא מאחר דהחמירו חז"ל שלא לסמוך על הרוב בהיתר עגונות מאי אולמיה שני רובי יותר מרוב אחד. ותירץ בכמה אופנים: א] יש שפירשו דע"י תרי רובי נעשה כמיעוטא דמיעוטא דמצינו דקיל דגם ר"מ דחייש למיעוטא הרי למיעוטא דמיעוטא אינו חושש. ב] יש שפ"י עפ"י הריב"ש דהטעם דמחמירין שלא לילך בתר רוב, הוא משום דיש ב' חזקות א' חזקת אשת איש, ב' וחזקת חי, לכן לא מצי רוב אחד לנגדם, אבל כשיש שני רובי שפיר בכוחם לנגד ב' החזקות. ג] עוד פ"י דהוי כעין ספק ספיקא דאפילו ניחוש להמיעוט הרי יש עוד רוב המתיר, ואפשר חז"ל לא החמירו כשיש ס"ס [כבר דנו בזה]. ע"ש עוד כמה דברים נפלאים מר' יוסף כהן.

ד] בענין ההוכחה מתענית אסתר דאפשר לצום ג' ימים רצופים לילה ויום.

- א. הגמ' מוכיח דאפשר לחיות ג' ימים במים בלי אכילה ושתייה מדכתיב במגילת אסתר שצמו ג' ימים וג' לילות. בערוך לנר העיר דמוכח מכאן דהתענו ימים לילות, אולם המדרש אומר דהתענו ביום והפסיקו ואכלו בלילה, ואז ליכא הכרח כאן.
- ב. ועפ"י המדרש ת"י קושית היערת דבש, דאמרו במגילה (דף טו.) ויעבור מרדכי שעברו על איסור תענית בפסח, וקשה הא גם לא אכלו מצה מדהתענו ולמה רק נקטו התענית. ות"י העלי"ג דהגמ' שם קאי כהמדרש דאכלו בלילה ושפיר אכלו מצה, ורק דהתענו ביום. [עוד ת"י ד"ל דשיעור עינוי תענית הוא כותבת וא"כ היו יכולין לאכול כזית מצה, ורק דן משום חצי שיעור, ות"י באחינזר (ח"ב סי' כ"א) דיתכן דליכא איסור חצי שיעור בנדרים. אולם החזו"א תמה על ת"י זה מסוגיין דחזינן דלהבלי לא אכלו כלל, דאי אכלו